

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Marianna Lipková

Daltonský plán ako prostriedok adaptácie detí na školské prostredie

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS: PaedDr. Marianna Lipková

Kontakt na autora: ZŠ Okružná 17, Michalovce
posta@zsokrumi.edu.sk

Názov OPS: Daltonský plán ako prostriedok adaptácie detí na školské prostredie

Rok vytvorenia OPS: 2014

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Bibiána Novacká

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Adaptácia na školské prostredie, Daltonská škola, Daltonský plán, princípy daltonského vyučovania, daltonské nástroje, daltonské bloky, daltonské pracovné listy

Anotácia

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť poukazuje na efektívnosť zavádzania prvkov Daltonského plánu do obdobia zaškolenia prvákov. Daltonský plán pozitívne ovplyvňuje vzťah žiakov k učeniu, umožňuje plynulejší prechod „od hier k učeniu,“ a tak vplýva na vytváranie pozitívneho vzťahu detí k školským povinnostiam.

Cieľom práce je vzbudiť záujem učiteľov na 1. stupni o inováciu vyučovacieho procesu. Podrobne rozpracované bloky Daltonského plánu i návrhy pracovných listov pre žiakov môžu byť inšpiráciou pre tých, ktorí chcú klasické vyučovacie hodiny premeniť na atraktívnejšie, vážnejšie i účinnejšie.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI.....	7
2 ADAPTÁCIA DETÍ NA ŠKOLSKÉ PROSTREDIE.....	9
3 DALTONSKÝ PLÁN.....	11
3.1 Podstata Daltonského plánu	11
3.2 Princípy daltonského vyučovania	11
3.3 Organizácia daltonského vyučovania	12
3.4 Daltonské nástroje	13
3.5 Špecifiká Daltonského plánu v prvom ročníku	15
4 DALTONSKÉ BLOKY	17
4.1 Daltonský blok : Lastovičky	17
4.2 Daltonský blok : Mikuláš	19
4.3 Daltonský blok : Snehová vločka	21
4.4 Daltonský blok : Prišla jar	22
ZÁVER	25
Zoznam bibliografických zdrojov	27
Zoznam príloh.....	29

ÚVOD

V živote detí je niekoľko období, ktoré sú považované za kritické v súvislosti s radikálnymi zmenami, ktoré prinášajú. Jedným z nich je obdobie, ktoré súvisí s príchodom žiaka na základnú školu – s tzv. zaškolením. Vstup dieťaťa do školy na neho kladie zvýšené nároky v súvislosti so zmenou organizácie režimu dňa, s novými ľuďmi, s potlačením spontánnych prejavov a s požiadavkami na jeho disciplínu, s nutnosťou začleniť sa kolektívu triedy, so zvýšeným tlakom na jeho výkony a s náročnejšími úlohami pracovného charakteru.

Som učiteľkou na 1. stupni ZŠ a uvedomujem si, že prejavy zlej adaptácia žiakov na školské prostredie majú väčšinou obranný charakter, a preto ich musím citlivo posudzovať. Autoritatívny prístup využívajúci represívne prostriedky väčšinou nevedie k žiaducemu cieľu a často negatívne prejavy detí ešte zhoršuje. Nie je možné poskytnúť všeobecný návod na účinné riešenie tohto problému, lebo každý žiak vyžaduje individuálny prístup. Citlivý a tvorivý učiteľ však dokáže uľahčiť deťom proces adaptácie na školské prostredie.

V tomto školskom roku učím prvákov a už desiaty rok využívam vo vyučovacom procese prvky Daltonského plánu. Keďže vidím nadšenie zo strany žiakov i rodičov, začala som sa tejto problematike venovať intenzívnejšie. Učenie je pre žiakov zaujímavé, pestré, málo stresujúce, ale zato efektívne. Pozitívne ovplyvňuje vzťah žiakov k učeniu a pôsobí na zlepšenie sociálnej klímy v triede.

Z týchto dôvodov som sa rozhodla opísať svoju pedagogickú skúsenosť so zavádzaním Daltonského plánu v prvom ročníku, ktorý sa môže stať prostriedkom rýchlejšej a plynulejšej adaptácie žiakov na školské prostredie, pretože odvracia pozornosť od „technológie vyučovania“ k osobnosti dieťaťa. Výchova a vzdelávanie je plne podriadené tomu, aby podporovali a rozvíjali aktivitu dieťaťa, jeho záujmy a potreby. Tým značne uľahčuje proces zaškolenia detí, umožňuje im plynulejší prechod „od hier k učeniu“ a v neposlednom rade tak vplýva na vytváranie pozitívneho vzťahu detí k školským povinnostiam i škole samotnej.

V teoretickej časti svojej práce rozoberám podstatu daltonského vyučovania, jeho princípy i organizáciu. V praktickej časti opisujem svoju vlastnú pedagogickú skúsenosť s daltonským vyučovaním v prvom ročníku, ponúkam podrobne spracované daltonské bloky pre prvý ročník so zameraním na prvý polrok školského roka, ktoré dopĺňam návrhmi pracovných listov pre žiakov.

1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

Kontext a rámec

Výchova a vzdelávanie prostredníctvom Daltonského plánu je plne podriadené tomu, aby podporovali aktivitu dieťaťa, jeho záujmy a potreby. Pozitívne ovplyvňuje vzťah žiakov k učeniu a pôsobí na zlepšenie sociálnej klímy v triede. Tým značne uľahčuje proces zaškolenia detí, umožňuje im plynulejší prechod „od hier k učeniu“ a tak vplýva na vytváranie pozitívneho vzťahu detí k školským povinnostiam.

Z týchto dôvodov som sa rozhodla opísať svoju pedagogickú skúsenosť so zavádzaním Daltonského plánu v prvom ročníku, ktorý sa môže stať prostriedkom rýchlejšej a plynulejšej adaptácie žiakov na školské prostredie.

V hlavnej časti práce som predstavila súbor metodických materiálov (podrobnú metodiku daltonských blokov i návrhy pracovných listov pre žiakov), ktoré boli odučené v rámci vyučovania povinných predmetov matematiky, slovenského jazyka a prírodovedy v 1. ročníku základnej školy. Prvky Daltonského plánu zavádzam do vyučovacieho procesu už 10 rokov. Daltonské bloky realizujem raz do týždňa, ostatné dni vyučujem klasicky, pričom aj v klasickom vyučovaní využívam princípy a prostriedky Daltonského plánu.

Daltonský plán predpokladá zmenu úlohy učiteľa, kde učiteľ nielen dáva informácie, ale učí žiaka s nimi pracovať. To úzko súvisí s technickým vybavením školy. V triede mám dataprojektor, dva stolové počítače s pripojením na internet (v prvom ročníku ich ale žiaci využívajú až koncom školského roka), k dispozícii mám notebook, ktorý využívam na prípravu blokov, v kabinete je kopírka nutná pre výrobu pracovných listov. Moderné vybavenie školskej (triednej) knižnice je nutným predpokladom pre výber a spracovávanie informácií.

- **Kategória:** učiteľ
- **Podkategória pedagogických zamestnancov podľa § 13 zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov:** učiteľ pre primárne vzdelávanie (učiteľ prvého stupňa základnej školy)
- **Žiak:** žiak prvého stupňa základnej školy
- **Vzdelávacia oblasť:**
 - Matematika a práca s informáciami
 - Príroda a spoločnosť
 - Umenie a kultúra
 - Jazyk a komunikácia
 - Človek a svet práce
- **Škola, ročník:** základná škola, 1. – 4. ročník
- **Vyučovacie predmety:**
 - Matematika
 - Slovenský jazyk a literatúra
 - Prírodoveda
 - Výtvarná výchova
 - Pracovné vyučovanie
- **Názov programu kontinuálneho vzdelávania:**
 - Rozvíjanie emocionálnej inteligencie a komunikačných zručností - aktualizované
 - Kooperatívne vyučovanie na 1. stupni ZŠ - aktualizované

Praktické uplatňovanie kreativizujúcich a aktivizujúcich metód a kompetencií v edukácii so zacielením na rozvíjanie kooperatívnych zručností žiakov - inovačné

Cieľ práce

Cieľom mojej práce je opísať osobnú pedagogickú skúsenosť s alternatívnym spôsobom vyučovania - Daltonským plánom v 1.ročníku a tým poukázať na možnosti využitia tejto metódy v procese adaptácie žiakov na školské prostredie. Súčasťou práce sú podrobne rozpracované daltonské bloky pre prvý ročník a návrhy pracovných listov pre žiakov.

Vymedzenie kompetencií

Absolvovaním blokov Daltonského plánu s popísanou metodikou rozvíjam u žiakov nasledovné kompetencie:

Kompetencia učiť sa učiť

- získať informácie vyberať, hodnotiť, spracovávať a využívať vo svojom učení
- uvedomiť si význam vytrvalosti a iniciatívy pre svoj pokrok

Osobné, sociálne a občianske kompetencie

- prijímať nové nápady alebo prichádzať s novými nápadi a postupmi pri spoločnej práci
- odhadnúť svoje silné a slabé stránky ako svoje rozvojové možnosti

Sociálne komunikačné kompetencie

- sústredene načúvať, náležite reagovať, používať vhodné argumenty a vyjadriť svoj názor
- vyjadrovať sa súvisle, výstižne a kultivovane písomnou aj ústnou formou primeranou primárnemu stupňu vzdelávania

Kompetencia riešiť problémy

- konflikty a problémy vo vzťahoch riešiť primeraným (chápavým a spolupracujúcim) spôsobom

Kompetencia vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry

- správať sa kultúrne, primerane okolnostiam a situáciám

2 ADAPTÁCIA DETÍ NA ŠKOLSKÉ PROSTREDIE

S procesom adaptácie sa človek stretáva po celý život, pretože sa neustále stretáva s novými podmienkami, ktorým sa musí prispôbiť. Vstup dieťaťa do školy je dôležitým sociálnym medzníkom, kedy dieťa získava novú rolu, stáva sa školákom, teda dieťaťom, ktoré už chodí do školy a vzhľadom k tomu získava určité sociálne postavenie. Ide o zmenu na individuálnej úrovni, zmenu na úrovni vzájomných vzťahov a tiež na úrovni sociálneho prostredia.

Už rituály spojené s prvým školským dňom, i špecifická materiálna výbava dieťaťa (školská aktovka, peračník a iné.) symbolizujú zmenu jeho spoločenského postavenia. Nároky kladené na dieťa v školskom prostredí sa do značnej miery líšia od tých, na ktoré bolo zvyknuté v materskej škole alebo dokonca doma. V škole sa pomerne rýchlo začína s vyučovaním, ktoré kladie veľké nároky na rozumovú vyspelosť detí, ale aj na primeranú pracovnú motiváciu, záujem, dostatočnú koncentráciu a na ďalšie osobné vlastnosti. Ide o aspekty, ktoré sú sledované už pri zápise dieťaťa do školy, kedy sa cielene posudzuje školská zrelosť dieťaťa.

Ako upozorňuje Mareš (2007), dieťa síce nemusí vnímať samotný zápis ako záťažovú situáciu, je ale citlivé k reakciám rodičov. Kompetencie dieťaťa (rozumové, emocionálne i sociálne) sú potom preverované každodennou realitou po vstupe dieťaťa do školy. Táto schopnosť zvládnuť pomerne náhly nárast záťaže predstavuje pre dieťa veľkú vývojovú úlohu a opora rodiny v takom okamžiku hraje nezastupiteľnú úlohu.

Rodičia o časť svojej pozície v živote dieťaťa a v procese jeho socializácie do spoločnosti prichádzajú. Dieťa začleňuje do svojho života nový typ autority učiteľa alebo učiteľky, ktorá s triedou jedná skôr s odhliadnutím od individuality jednotlivca. Prispôbenie novej autorite predstavuje významnú zmenu predovšetkým v prípade, keď dieťa navštevovalo iba prípravný ročník materskej školy. Úspech či neúspech v škole ovplyvňuje v tejto dobe i postavenie dieťaťa v kolektíve triedy, ktoré je pre jeho vzťahy k druhým ľuďom i k sebe samému veľmi významné.

Aspekt vzájomnosti v skupine vrstovníkov hraje významnú úlohu už od začiatku školskej dochádzky. Súvisí s tým pripravenosť pomôcť iným, schopnosť vcítiť sa do prežívania iných a schopnosť konštruktívne riešiť konflikty.

Rešpekt k autorite predstavuje len jednu z noriem, ktoré si dieťa pri vstupe do školy osvojuje, resp. je žiaduce, aby si ju osvojilo. Podľa Gillernovej (1998) škola postupne predkladá veľa noriem, ktorých interiorizácia je považovaná za nevyhnutný predpoklad pre začlenenie jednotlivca do spoločnosti. Patrí medzi ne napríklad súžitie s ostatnými, sebaovládanie, sústredenie, ovládanie prejavov emócií, či dodržiavanie pravidiel všeobecne. Nemožno ale očakávať, že sa deti a ich rodiny jednoducho prispôbia škole. Učitelia musia byť citliví ku kontextu života dieťaťa a rodiny. Úspech prechodu zo škôlky do školy tak do veľkej miery závisí od školy ako inštitúcie a konkrétnom prístupe učiteľa.

3 DALTONSKÝ PLÁN

Daltonská škola vznikla v roku 1919 v mestečku Dalton, v štáte Massachusetts v USA z iniciatívy americkej učiteľky Helen Parkhurstovej. Svoj pedagogický model predstavila prvýkrát v diela *Edukation on the Dalton Plan*, vydanom v roku 1922. Od miesta svojho vzniku sa myšlienky a reálny model rozšírili do mnohých zemí Európy, Ázie i do Austrálie, kde sa mohli kontinuálne rozvíjať. Relatívne najväčší počet „daltonských škôl“ v západnej Európe je v Holandsku. Odtiaľ prevzali začiatkom 90. rokov 20. storočia skúsenosti i novodobé české a slovenské školy.

Dalo by sa povedať, že Daltonský plán predstavuje akúsi zmenu prístupu a filozofie učiteľa, ktorou pristupuje k organizácii hodiny, zadávaniu úloh, ale tiež rozširuje vyučovanie o nové aktivity, ktoré ho úplne netransformujú do novej podoby, skôr ho vylepšujú s cieľom naučiť žiakov nielen vedomosti, ale aj zručnosti, akými sú samostatná práca, organizácia času a komunikácia s ostatnými.

3.1 Podstata daltonského plánu

Daltonský plán je forma organizácie triedy alebo školy, ktorá na princípe voľnosti a samostatnej práce žiakov sleduje ciele uvedomelej a aktívnej výchovy k zodpovednosti a samostatnosti. Voľnosť a samostatná práca sa vo vyučovacom procese stimuluje a vymedzuje pomocou inštrukcií. Individuálne spracovanie určenej látky, či už predchádza alebo nasleduje po skupinovom vyučovaní alebo práci na klasických vyučovacích hodinách, podporuje vzájomnú pomoc a spoluprácu rovnako ako spoločná inštruktážna lekcija.

Daltonský plán možno zaradiť medzi pedocentrické smery, ktoré zásadným spôsobom obrátili pozornosť od „technológie vyučovania“ k osobnosti dieťaťa. Výchova a vzdelávanie je plne podriadené tomu, aby podporovali a rozvíjali aktivitu dieťaťa, jeho záujmy a potreby. K tomu je prispôsobená i didaktická organizácia vyučovania.

3.2 Princípy daltonského vyučovania

Daltonské vyučovanie vníma človeka ako slobodnú bytosť, zodpovednú za vlastné voľby a výbery, ako tvorivú bytosť vo svojom myslení a ako bipolárnu bytosť v zmysle vzťahu jedinca a spoločnosti. Medzi základné princípy daltonského vyučovania patrí:

1. Sloboda a zodpovednosť

Sloboda umožňuje osobné rozhodovanie, voľbu a súčasne činí človeka zodpovedným za to, čo robí pre svoje rozhodnutia a jeho dôsledky. Sloboda v rámci daltonského vyučovania vzťahujúca sa na prácu žiaka plniaceho zadané úlohy spočíva:

- poradie riešených úloh
- miesto k práci
- voľba pomôcok a prostriedkov
- spôsob práce - samostatne, skupinovo, vzájomná spolupráca, kolektívne
- čas potrebný na jednotlivé časti zadania

Sloboda voľby sa týka i učiteľa v jeho príprave, organizácii a hodnotenia:

- voľba zadania, rozsah, štruktúra, obtiažnosť úloh
- ponuka zdrojov informácií
- možnosť diferenciacie podľa úrovne skupín žiakov
- rozsah práce navyše „extra úloh“ a ich zameranie
- forma kontroly vypracovania úloh a hodnotenie

Zodpovednosť

Žiak je vedený k tomu, aby pochopil, že učenie je vecou neho samotného a nie učiteľa. Iba vtedy v ňom môžeme upevniť pocit sebadôvery, zodpovednosti k sebe a podporujeme tak jeho iniciatívu a schopnosť objavovať. Prenosom zodpovednosti dávame deťom pocit, že ich práca má zmysel. Tento pocit narastá, pokiaľ im vedome dávame najavo, že im dôverujeme a vidíme v nich ľudí, ktorí sú schopní dané úlohy splniť.

2. Samostatnosť

Možnosť samostatne pracovať intenzívne ovplyvňuje motiváciu žiakov, ktorí sú radi sami aktívni. Ak môžu žiaci pracovať samostatne, robia tak na vlastnej úrovni, pri optimálnom tempe a spravidla na samotnej hranici svojej kapacity. Žiaci si musia sami hľadať a riešiť zadania. Na rozdiel od samostatnej práce pri klasickom vyučovaní ide o to, aby žiaci odvádzali samostatnú duševnú prácu a aby zapojili samostatné myslenie spojené s utváraním vlastného stanoviska.

3. Spolupráca

Podľa H.Parkhurstovej (1922) Daltonský plán smeruje k socializácii školského prostredia, pričom pomáha vytvárať kooperujúcu pospolitosť. Ide teda o sociálnu formu, ktorá je prípravou pre ďalší život. Kooperatívna forma práce má rozdielne podoby, podľa výchovného a didaktického zámeru učiteľa:

- paralelný pracovný postup - žiaci plnia rovnakú úlohu, navzájom si pomáhajú
- komplementárny (doplňkový) postup - celá úloha je rozdelená na rôzne skupiny v triede
- kombinovaný postup - jednotlivé úlohy spolu čiastočne súvisia alebo tú istú úlohu plní viac ako jedna skupina

3.3 Organizácia daltonského vyučovania

V organizácii daltonského vyučovania sú zohľadnené všetky zmienené princípy. Základnou organizačnou jednotkou je blok samostatnej práce, ktorý trvá 2 - 3 vyučovacie hodiny raz do týždňa. Samostatnej práci vždy predchádza inštruktáž, prostredníctvom ktorej je žiak oboznámený s obsahom úloh a s okolnosťami a podmienkami ich riešenia. Pokiaľ to učivo a didaktická situácia dovoľuje, môže byť súčasťou inštruktáže aj krátke zopakovanie učiva, potrebného k splneniu úlohy.

Fáza inštruktáže je spravidla spojená s rannou komunitou (vyjadrenie vlastného názoru, rozvoj slovnej zásoby, empatie, navodenie nálady....) a motiváciou, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou daltonského bloku. Jej hlavným cieľom je vzbudiť záujem žiakov o učenie prostredníctvom témy, ktorá sa prelína v zadaniach nasledujúcich úloh.

Počas motivácie a komunity sa využíva rozhovor, rozprávanie, dramatizácia, demonštrácia, riešenie problému, pohybová chvíľka a pod.

Hlavnou fázou je vlastné samostatné riešenie úloh, ktoré sú koncipované do ustáleného okruhu predmetov. Na úlohách pracujú žiaci samostatne, svojim tempom alebo za pomoci spolužiaka, či viacerých spolužiakov. V hlavnej časti samostatnej práce riešia žiaci úlohy jednotlivých predmetov v ľubovoľnom poradí a na ich riešenie využívajú všetky dostupné zdroje (učebnice, encyklopédie, tabuľky, slovníky, internet...). Kontrola formálnej i vecnej správnosti môže prebiehať priebežne alebo po splnení všetkých úloh a to dopredu stanovenou formou (učiteľom, kľúčom správneho riešenia, vzájomnou kontrolou spolužiakov). Splnenie jednotlivých úloh si žiaci vyznačujú na daltonských tabuliach pripnutím pripináčika k svojmu menu a predmetu, ktorého zadania už splnili. Žiaci tak získavajú prehľad o svojej práci a vedú si tak vlastnú evidenciu. Pre učiteľa má daltonská tabuľa diagnostický význam.

Po splnení základných (povinných) úloh môžu žiaci riešiť rozširujúce úlohy - tzv. extra úlohy. Zadania týchto úloh majú často motivačný charakter. Môžu mať obsah relaxačný, prehľbujúci učivo alebo obsah učiva s vyššou náročnosťou. Tieto úlohy si žiaci vyberajú podľa svojho zamerania, záľub či typu inteligencie. Po vypracovaní extra úloh majú žiaci na výber z mnohých relaxačných aktivít (čítanie obľúbenej knihy, kreslenie...) alebo sa môžu stať tzv. „asistentom učiteľa“ a pomáhať žiakom, ktorí ešte úlohy nesplnili.

Súčasťou daltonského bloku je energizer - aktivita, ktorej cieľom je „nadobudnúť“ energiu, ktorú žiaci „spotrebovali“ pri plnení úloh. Stratenú energiu žiaci „nadobúdajú“ rôznymi spôsobmi - závisí to hlavne od tvorivosti učiteľa (pieseň s tleskaním, plieskaním o stehná, tanec, riekanka s pohybom, stláčanie dlaní, šúchanie rúk o kolená s následným prikladaním dlaní na tvár, hranie rolí...).

Záverečnou fázou každého bloku je reflexia, ktorej cieľom je sebahodnotenie žiakov.

Môže byť realizovaná rôznymi spôsobmi. Deti môžu vyjadriť svoje pocity z práce, individuálne hodnotiť, ktoré úlohy sa im podarilo vypracovať rýchlo, s ktorými mali problémy, ktoré úlohy boli zábavné a pod. Taktiež môžu hodnotiť svoje osobné vlastnosti – bol som počas práce rýchly, presný, lenivý, netrpezlivý...

3.4 Daltonské nástroje

Pravidlá daltonskej práce

Ide o komplex informácií a pokynov, ktorými sa žiaci riadia v prípravnej fáze, pri plánovaní, pri rozhodovaní o priebehu činnosti, v realizačnej fáze samostatnej práce i vo fáze záverečnej, v ktorej žiaci vyhodnocujú a evidujú výsledky svojej práce. Pravidlá daltonskej práce vytvára učiteľ tak, aby vyhovovali špecifikám triedy príp. školy.

Ukážky niektorých pravidiel:

- pri samostatnej práci používaj všetky dostupné zdroje informácií
- úlohy rieš v ľubovoľnom poradí
- pracuj ohľaduplne i pri skupinových aktivitách
- po splnení úloh zaznamenaj výsledok na daltonskej tabuli
- podmienky pre vypracovanie extra úloh
- spôsob sebahodnotenia a evidencie
- spôsob následného hodnotenia učiteľom

Formulácia pravidiel daltonskej práce musí byť primeraná veku a zrozumiteľná všetkým žiakom. Zvláštnu pozornosť si zaslúži pravidlo „odložená pozornosť“. Je to pravidlo, ktoré vymedzuje deťom čas, ktorý je určený pre samostatnú prácu. Počas tejto doby nemôžu žiaci kontaktovať učiteľa. Táto skutočnosť je u malých detí signalizovaná dohodnutým symbolom (hračka, obrázok, šatka). Dieťa je tak vedené k tomu, aby čo možno najviac hľadalo samostatné riešenie.

Je dobré, ak sú daltonské pravidlá umiestnené na viditeľnom mieste v triede - napr. formou nástenky. Pre začiatkom každého bloku je vhodné si ich so žiakmi zopakovať - hlavne vtedy, ak má učiteľ pocit, že sú niektoré z nich pravidelne porušované.

Návrh pravidiel daltonskej práce, ktoré vychádzajú z vlastnej pedagogickej skúsenosti:

1. Pozorne si prečítaj zadania jednotlivých úloh.
2. Snaž sa vyriešiť úlohu sám/ sama.
3. Pomoc hľadaj v encyklopédii, učebnici, zošite, na tabuli, internete...
4. Pokiaľ si nevieš rady, požiadať o pomoc spolužiaka.
5. Ak aj potom nevieš, môžeš požiadať o pomoc učiteľa.
6. Nedávaj nikomu odpisovať, snaž sa len poradiť a vysvetliť.
7. Vyznač splnenie úloh na daltonskej tabuli.
8. Používaj krátky hlas - určený iba pre jedno ucho.

Môžeš :

- vybrať si, ktorú úlohu alebo pracovný list vyriešiš skôr a ktorý neskôr
- zobrať si úlohy navyše (extra úlohy)
- ísť na WC
- najesť sa a napiť sa
- po splnení povinných úloh oddychovať dohodnutým spôsobom (čítanie knihy, kreslenie, hry...)

Nesmieš:

- odpisovať
- povedať spolužiakovi úplný výsledok
- vykrikovať, pobiehať alebo inak rušiť spolužiakov

Žiacka databáza a portfólio

Do skupiny prostriedkov patrí dokumentácia, ktorá sprevádza všetky fázy daltonského vyučovania. Pracovný list obsahuje rozpracované zadania. V jeho úvode môže byť krátka inštrukcia určená k vypracovaniu, môže obsahovať stručnú rekapituláciu učiva predchádzajúceho daltonskému bloku – poučka, zákon, pravidlo, návod. Pracovné listy sú koncipované tak, aby každý z nich obsahoval zadania jedného predmetu. V extra úlohách je možné kombinovať úlohy z viacerých predmetov.

Žiacke portfólio je zložka, do ktorej žiak zakladá všetku svoju dokumentáciu – pracovné listy, individuálne úlohy, vlastné projekty a pod.

Do žiackej databázy možno zahrnúť i tzv. „ daltonské metre“. Keďže sa práca žiakov počas daltonských blokov neklasifikuje, za zvládnutie úloh je možné žiakom pridelovať body. Bodový súhrn si po oprave a hodnotení pracovných listov učiteľom vyznačí každý žiak na svojom papierovom metri štipcom. Daltonské metre môžu visieť na označenom

mieste v triede alebo ich môžu mať žiaci „ukryté“ vo svojich portfóliách. U prvákov je lepšie voliť namiesto metrov iný, zrozumiteľnejší spôsob hodnotenia, keďže ešte neovládajú taký dlhý číselný rad.

Je nutné dodať, že systém kontroly a hodnotenie pracovných listov je v kompetencii učiteľa.

Učiteľská databáza

Učiteľská databáza by mala obsahovať:

- Celoročný plán blokového vyučovania, ktorý obsahuje základnú organizačnú štruktúru vyučovania v blokoch samostatnej práce, časové dotácie, zaradené predmety a pod.
- Pracovné listy, ktoré si učitelia vytvárajú v náväznosti na preberané učivo.
- Evidenčná (daltonská) tabuľa (nástenka, magnetická tabuľa) slúži na evidenciu splnených úloh. V jednej súradnici sú mená detí alebo ich fotografie (vhodné pre menšie deti, ktoré ešte nevedia čítať). V druhej súradnici sú názvy predmetov. Splnenie úlohy sa vyznačuje drobnými prvkami (špendlíkmi, magnetkami). Tento evidenčný úkon má pre dieťa veľký motivačný význam, lebo posilňuje autonómiu celého učebného procesu a zodpovednosti za splnenie úlohy.
- Osobné záznamy zachycujú prehľad splnených úloh, ich úplnosť, formálnu a vecnú správnosť a kvalitu vypracovania. Osobné záznamy môžu obsahovať aj výsledky pozorovaní, ktoré môžu prispieť k stanoveniu pedagogickej diagnózy a k poznatkom o priebehu učebného procesu a individuálnosti učebného štýlu žiaka.

3.5 Špecifiká Daltonského plánu v prvom ročníku

Realizácia daltonského bloku v prvom ročníku má svoje špecifiká. V prvom rade je nutné uvedomiť si, že žiaci pri vstupe do školy nevedia čítať. Je preto potrebné, aby sa im pravidlá daltonskej práce systematicky pripomínali - napr. počas komunity. S realizáciou daltonských blokov začínam u prvákov už v druhom týždni po nástupe do školy, aby si deti čo najskôr zvykli na prácu počas Daltonských blokov. Postupne im vysvetlím, čo daltonský blok je, aké sú jeho pravidlá, oboznámim ich s jeho organizáciou i významom. Nie je dobré hneď na začiatku vyžadovať od detí dodržanie presného postupu činnosti i všetkých dohodnutých pravidiel. Je dobré postupovať krok po kroku. Napr. pri prvom bloku vysvetliť základné pravidlá (samostatná práca, odložená pozornosť), pri ďalšom pridávať ďalšie (evidencia splnených úloh, možnosť výberu extra úloh, relaxačné činnosti).

Ďalším špecifikom prvého ročníka je označovanie pracovných listov – neoznačujem ich názvami predmetov, ale farbami - na každý pracovný list nakreslím guľôčku inej farby, napr. matematika- hnedá, prírodoveda- zelená, čítanie- červená, písanie- modrá. Tieto farby potom zakreslím aj k názvom predmetov na daltonskej tabuli, kde namiesto mien žiakov možno použiť ich fotografie alebo ku každému menu vyznačiť rozlišovaciu značku, podľa ktorej si žiaci svoje meno na tabuli nájdu. Istý čas trvá, kým sa deti naučia na tabuli orientovať a súčasne dokážu vyhľadať svoje meno i predmet, ktorého úlohy už splnili. Je preto nutné deťom zoznačiatku pri evidencii úloh pomáhať a priebežne ich kontrolovať. Často sa totiž stáva, že si deti pomýlia riadok a označia splnenie úlohy spolužiakovi.

Ďalším špecifikom je inštruktáž k úlohám. Tá musí byť podrobnejšia a zrozumiteľnejšia ako u starších žiakov, keďže zadania jednotlivých úloh si žiaci nedokážu prečítať. V druhom polroku už zapisujem zadania úloh do pracovných listov, šikovnejší žiaci ich už dokážu prečítať, koncom školského roka to už dokážu všetky deti. Tým odpadáva problém s následným vysvetlením úloh.

Bodový súhrn si prváci neznačia na daltonských metroch, keďže nepoznajú číselný rad do 100. Učiteľ preto musí zvoliť iný systém hodnotenia pracovných listov. Ja používam papierové slimáčky, kde si deti počet bodov vyfarbujú, až kým nevyfarbia celého slimáka. Po vyfarbení všetkých jeho farebných políčok získava dieťa „daltonský poklad,“ ktorý môže predstavovať menšie materiálne odmeny (ceruzky, gummy, nálepky, ...) alebo pochvalu či výhody súvisiace s učebným procesom. Závisí od učiteľa, ktorý spôsob motivácie zvolí. Vyfarbeného slimáčka si berú deti domov a dostávajú nového- čistého, nevyfarbeného, ktorý slúži na ďalšie hodnotenie.

Niektorým žiakom robí problém počas komunity zreteľne a štylisticky správne vyjadriť svoje názory a pocity, avšak neopravujem ich a ani ich nútim, aby sa vyjadrili. Je naopak dobré povzbudiť ich a za vyjadrenie vlastného názoru následne pochváliť.

U prvákov sa tiež často stáva, že napriek „odloženej pozornosti“ a podrobnej inštruktáži k úlohám, vyžadujú niektorí žiaci dodatočné vysvetlenie úloh alebo pomoc pri ich riešení. Tieto problémy už vo vyšších ročníkoch nepretrvávajú.

Obrázok 1 Daltonské slimáčky

Prameň: vlastný archív

Obrázok 2 Evidencia úloh

Prameň: vlastný archív

4 DALTONSKÉ BLOKY

4.1 Daltonský blok : Lastovičky

Téma: Ročné obdobia

Podtéma: Sťahovavé vtáky

Ciele:

Slovenský jazyk a literatúra: Prepísať tlačené slová a vety, vyhľadať a vyznačiť v slovách danú slabiku, priradiť tlačenému slovu jeho písanú podobu, dokresliť slová podľa významu viet, doplniť správne písmená do slov, vyfarbiť zvieratká začínajúc na určenú hlásku.

Matematika: Vypočítať príklady v obore do 5. Zostaviť a vyriešiť príklady k slovným úlohám.

Prírodoveda: Nájsť jesenný obrázok a vyfarbiť ho, nakresliť vlastný obrázok o jeseni.

Postup a aktivity

Komunita

Cieľ: Prezentovať vlastný názor na základe doterajších poznatkov a skúseností.

Postup: Žiaci sedia v kruhu na koberci, loptičkou si podávajú slovo.

Otázka: Na minulej hodine prírodovedy sme sa rozprávali o jeseni a o vtáčikoch, ktoré na zimu odlietajú do teplých krajín. Keby ste boli takým vtáčikom vy, kde by ste chceli zimovať? Kam by ste chceli odletieť? Čo by ste chceli vidieť? Akých ľudí by ste chceli stretnúť?

Žiaci vyjadrujú svoj názor, kto nechce, nemusí sa vyjadriť.

Príbeh

Cieľ: Na pozadí príbehu o lastovičkách si uvedomiť dôležitosť priateľstva a spolupatričnosti.

Kedysi veľmi, veľmi dávno sa obyvatelia malého mestečka Pisa rozhodli, že postavia najkrajšiu vežu v celom Taliansku. Takú, ktorú by im závidel celý svet. Aj sa im to podarilo. Veža, ktorá sa o nejaký čas hrdo vzpínala medzi oblakmi bola naozaj veľkolepá. Biela ako sneh a rovná ako vojak v pozore. Točité schody po jej okraji viedli každého návštevníka vysoko do výšky, odkiaľ bol nádherný výhľad na celé mesto.

Kto by si myslel, že veža je len chladným kusom kameňa bez života, mýlil sa. Tá obrovská veža mala totiž priateľa - malého vtáčika. Ten ju vedel stále potešiť. Obveseľoval ju svojim spevom a nosil jej najnovšie správy z mesta. Niekedy klebetil:

- Majstrovi Mathiasovi myši rozožrali nohavice, pani Maríne sa rozvarili špagety a slečna Ornela zas okašľala nápadníka. A veža počúvala, počúvala, smiala sa, plakala... Najväčšiu radosť však pocítila, keď si vtáčik urobil na jej najvyššej vežičke hniezdo, z ktorého sa neskôr ozýval radostný štebot malých vtáčat. Tak prešla jar i leto. Na jeseň vtácia rodinka odletela na návštevu k príbuzným na Sicíliu. A hoci ich veža celú zimu čakala a vyzerala, vtáčatká sa už do Pisy nevrátili.

Veža stratila svojich najlepších priateľov a bola z toho nesmierne smutná. Žarty a veselé príbehy návštevníkov ju nevedeli potešiť, nič ju nezaujímalo, slabla zo dňa na deň. Už nevládala ani poriadne stáť. Po meste sa začalo šepkať a neskôr aj hlasno rozprávať o tom, že pýcha mesta Pisy sa naklonila.

- Ľudia, všimli ste si, veža sa naklonila! Naša veža už nie je rovná ako vojak, naša veža je šikmá! To je strašné! Už k nám nebudú chodiť ľudia až d'alekého Ruska!

A bolo to naozaj tak. Nik už nechcel vidieť takú pokrivenú vežu. No čo bolo najhoršie, každým rokom bola šikmejšia.

Až raz, bolo to na jar, do mesta prišli deti zo Slovenska. A vtedy sa to stalo. Pri pohľade na zvláštne pokrivenú stavbu jedno z detí zvolalo: - To je ale krásna šikmá veža! Takúto vežu som ešte nevidel, takú nemajú nikde na svete! A bola to naozaj pravda. Počuli to obyvatelia mesta, počul to celý svet a počula to aj naša veža. Veľmi sa potešila. Takúto radostnú správu už dlho nepočula. A čo viac, na jej najvyššej vežičke si urobili hniezdo bociany. Rozveselila sa, lebo mala opäť priateľov i obdivovateľov. Nadobudla silu a odvtedy sa už viac nenaklonila. Nič to za to, že už nemohla stáť rovno. Bola predsa výnimočná a krásna... Taká, aké býva priateľstvo dobrých ľudí na celý život.

Dramatizácia

Cieľ: Predviesť verbálne alebo neverbálne dej rozprávky. Vžiť sa do pocitov a prežívania iných.

Postup: Žiaci pohybom i zvukom napodobňujú ako rástla veža, ako čvirikali a lietali lastovičky, ako sa veža naklonila, aká bola smutná, ako prileteli bociany, ako sa cítila veža, keď si bociany urobili na jej vežičke hniezdo...

Pracovné listy

Cieľ: Samostatne vypracovať pracovné listy z matematiky, slovenského jazyka a prírodovedy. Žiaci si môžu zvoliť, ktorým predmetom začnú.

Postup:

I. Inštruktáž : Vysvetlím žiakom zadania jednotlivých úloh. Zopakujem žiakom pravidlá práce počas plnenie úloh.

II. Odložená pozornosť: Po inštruktáži si dám dole šatku z krku a položím ju na stôl.

Tým dám žiakom najavo, že som nedostupná, môžem sa venovať slabším žiakom.

III. Samostatná práca: Žiaci si nájdu pohodlné miesto v triede a samostatne alebo za pomoci spolužiaka (spolužiačov) riešia zadania jednotlivých úloh.

IV. Administrácia: Žiaci si svoju prácu zaznamenávajú a výsledky evidujú na daltonskej tabuli úloh. Pripnú farebný špendlík k svojmu menu i k predmetu, ktorého úlohy už vypracovali.

V. Extra úlohy: Po vypracovaní povinných úloh si žiaci volia ďalšiu činnosť uvedomelo a plánovane, obohacujú svoje vedomosti nad rámec učiva alebo si vyberú z ďalších, prevažne relaxačných činností podľa svojho zamerania (kreslenie, hry, čítanie...).

VI. Zhrnutie, hodnotenie: Samostatnú prácu žiakov vyhodnotím ústne, opravené, príp. obodované pracovné listy rozdám žiakom v nasledujúce dni. Bodový súhrn si žiaci vyznačia na daltonských slimáčikoch.

Energizer- dramatizácia

Cieľ: Nadobudnúť stratenú energiu.

Pri vypracovaní pracovných listov sme spotrebovali veľa energie, preto si ju teraz spoločne dodáme.

Postup: Žiaci si nájdu miesto a na určený povel napodobňujú pohybom a zvukom vtáčikov veselých, veľkých, malých, smutných, hladných, uzímených, unavených...

Reflexia (sebahodnotenie žiakov)

Cieľ: Vyfarbiť a vystrihnúť obrázky vtákov, posúdiť a hodnotiť vlastnú prácu.

Postup: Deti dostanú nevyfarbené obrázky rôznych druhov vtákov. Vyfarbia si ich a vystrihnú. Následne prichádzajú individuálne k magnetickej tabuli a pripínajú svojho vtáčika na drôt podľa toho, ako sa im darilo počas práce na pracovných listoch.

Modrý drôt: Pracoval som samostatne.

Zelený drôt: Potreboval som malú pomoc spolužiaka.

Červený drôt: Dnes sa mi nedarilo, niektoré úlohy boli pre mňa ťažké.

Komentár k bloku, odporúčania pre prax:

Jesenný daltonský blok patrí medzi prvé, ktorý v prvom ročníku realizujem. Keďže s prácou v bloku nemajú deti ešte primerané skúsenosti, na začiatku samostatnej práce je nutné deťom zopakovať niektoré pravidlá: krátky hlas (určený pre jedno ucho), možnosť individuálnej i skupinovej práce, pomoc spolužiakom (snažiť sa vysvetliť, nie prezradiť riešenie), neodpisovať, evidencia splnených úloh, možnosti ďalšej činnosti (extra úlohy, relaxačné aktivity...), odložená pozornosť (nechodiť s problémom za učiteľkou, ale požiadať o pomoc spolužiaka, pomôcť si šlabikárom, písankou, počítadlom, detským časopisom, pomocnými obrázkami...) Najčastejším problémom prvákov je evidencia splnených úloh. Aj napriek tomu, že na evidenčnej tabuli majú deti pri svojom mene rozlišovacia značka a predmety sú označené farebne, nie vždy sa im podarí označiť špendlíkom správnu kolónku. Je preto dobré, keď evidenciu priebežne kontrolujem a deťom, ktoré to potrebujú, s označovaním pomáham.

4.2 Daltonský blok : Mikuláš

Téma: Zvyky a tradície

Podtéma: Mikuláš

Ciele:

Slovenský jazyk: Nájsť a vyfarbiť správnu slabiku, na základe čítania s porozumením vyfarbiť kladnú alebo zápornú odpoveď na položenú otázku. Prepísať tlačené slabiky a vety do písanej podoby, pospájať popletené písmená a vytvoriť mená detí.

Matematika: Doplniť číselný rad, porovnať počet cukríkov a lízaniek, vypočítať numerické príklady.

Prírodoveda: Farebne dotvoriť obrázok Mikuláš.

Postup a aktivity

Komunita

Cieľ: Prezentovať vlastný názor na základe doterajších skúseností a poznatkov.

Postup: Žiaci sedia v kruhu na koberci, počúvajú pieseň o Mikulášovi.

Otázka: Zamysli sa nad tým, či ti tento rok prinesie Mikuláš darčeky alebo varechu. Vysvetli prečo.

Žiaci si podávajú slovo podávaním mikulášskej čiapky, vyjadrujú svoj názor, kto nechce, nemusí sa vyjadriť.

Príbeh

Cieľ: Pomocou príbehu o dráčikovi Daltoňáčikovi a chorom Mikulášovi zaujať a motivovať žiakov pre ďalšiu prácu. Príbeh prerozprávam deťom prostredníctvom Daltoňáčika- plyšovej maňušky dráčika a zároveň maskota triedy.

Predstavte si deti, čo sa mi dnes stalo. Idem si takto ráno do školy a stretnem kamarátku kravičku Rózičku.

- Už vieš, Daltoňáčik, čo sa stalo?
- Nie. Vyhlásili v škole prázdniny?
- Nie, stalo sa niečo oveľa horšie! Predstav si, Mikuláš ochorel. Dostal horúčku a bolí ho hlava. Keď sa to nezlepší, nestihne poroznášať deťom darčeky. A vieš dobre, že má na to iba jedinú noc v roku. To je smola. A moje teliatka sa už tak tešia na sladkosti, už si aj čižmičky vyčistili a na okná maštal'ky zavesili. Ako im to teraz vysvetlím?
- Neboj sa, Rózička! Ja niečo vymyslím! Nejaké riešenie sa predsa musí nájsť. Pôjdem Mikuláša pozrieť a zistím, ako sa má. Možno sa mu už ul'avilo. Ahoj, Rózička!
- Ahoj, Mikuláš! Počul som, že si chorý. Je to pravda?
- Bohužiaľ, je to pravda. Bolí ma hlava i celé telo. A najviac ma bolia nohy. Hapčí! A ešte mám nádchu! Tento rok darčeky veru nestihnem poroznášať. Mikulášska noc sa blíži a ja sa dovtedy nestihnem vyliečiť.
- Určite stihneš! Ja ti pôjdem kúpiť do lekárne lieky a vitamíny. A ešte ti kúpim citróny a pomaranče. A urobím ti horúci čaj. A aj deti ti pomôžu, pravda?
- To je pravda, aj deti mi môžu pomôcť. Vieš ako? Ak vzorne vypracujú úlohy, ktoré pre nich pripravila pani učiteľka, hneď sa vyliečim. Uvidíte!

Dramatizácia

Cieľ: Neverbálne predviesť chôdzu postáv.

Postup: Žiaci napodobňujú, ako kráča Mikuláš, Anjel i Čert.

Pracovné listy

Cieľ: Samostatne vypracovať pracovné listy z matematiky, čítania, slovenského jazyka a prírodovedy.

Postup:

- I. Inštruktáž
- II. Odložená pozornosť
- III. Samostatná práca
- IV. Administrácia
- V. Extra úlohy
- VI. Zhrnutie, hodnotenie

Energizer- dramatizácia

Cieľ: Nadobudnúť stratenú energiu.

Postup: Pretože ste dnes pekne pracovali, Mikuláš je už skoro celkom zdravý. A aby mal aj dobrú náladu, zaspievame a zatancujeme mu.

Deti spievajú pieseň o Mikulášovi, tleskajú si, plieskajú, krúčia sa, tancujú.

Reflexia (sebahodnotenie žiakov)

Cieľ: Vyjadriť vlastné pocity z práce.

Postup: Žiaci si vyberajú cukríky z troch vrecúšok.

Z prvého vrecúška si vyberú cukríky tie deti, ktoré boli počas práce veselé, z druhého vrecúška deti, ktoré boli unavené a z tretieho tie, ktoré boli rýchle.

Komentár k bloku, odporúčania pre prax:

Téma Mikuláša je pre prvákov veľmi zaujímavá a vysoko motivujúca aj preto, lebo niektoré deti ešte v Mikuláša veria. Ďalším motivujúcim prvkom je aj plyšová maňuška dráčika Daltoňáčika, ktorá je maskotom triedy, a ktorú v prvom ročníku využívam

pomerne často. V priebehu komunity nemali deti problém vyjadriť svoj názor, dokázali ho aj zdôvodniť. Stáva sa však, že niektorí žiaci v snahe vyjadriť sa, zopakujú názor svojho spolužiaka. Citlivo ich preto upozorňujem, aby prezentovali svoj vlastný názor. Prváci veľmi radi dramatizujú či hrajú role. Keďže dramatizácia prebieha hromadne, nehanbia sa a popustia uzdu svojej predstavivosti. V tomto období sa už dokážu plne podriaďovať pravidlám práce v bloku, aj keď je dobré príbežne ich s deťmi zopakovať.

4.3 Daltonský blok : Snehová vločka

Téma: Voda

Podtéma: Premeny vody v prírode

Ciele:

Slovenský jazyk: Na základe čítania s porozumením priradiť mená detí k správnym obrázkom. Poskladať slová z predložených slabík. Vytvoriť a napísať slová obsahujúce dané písmeno, vyhľadať a napísať slová obsahujúce y alebo ý.

Matematika: Vypočítať numerické príklady v obore do 10, priradiť snehovú guľu k správnejmu výsledku. Dosadiť do okienok správne číslo.

Prírodoveda: Nájst' a vyfarbiť obrázky zimných športových potrieb a zimného oblečenia.

Postup a aktivity

Komunita

Ciel': Prezentovať vlastný názor na základe zmyslového vnímania a pozorovania predmetov a javov.

Postup: Žiaci sedia v kruhu na koberci, zopakujú si pravidlá komunity. Spoločne si zaspievajú pieseň Už je zima, už je tu

Otázka: Prečo máš rád zimu? Čo je na zime najkrajšie resp. najlepšie?

Žiaci si loptičkou podávajú slovo, vyjadrujú svoje názory. Kto nechce, nemusí sa vyjadriť.

Príbeh

Ciel': Uvedomelo vnímať čítanie listu, od „snehových vločiek“.

Deti, keď som ráno išla do školy, zastavil ma ujo poštár a dal mi pre vás tento list.

(na obálke napísané: I.A) Viete kto nám píše? (na zadnej strane je nakreslená snehová vločka) Mám vám list prečítať?

Milé deti!

Sme malé snehové vločky a potrebujeme Vašu pomoc. Najprv Vám však musíme povedať, čo sa nám stalo.

Narodili sme sa vo veľkom modrom oblaku a najprv sme boli iba dažďovými kvapkami. V tom oblaku sa narodilo tisíce takýchto kvapiek. Trošku sme sa v tom mraku tlačili jedna na druhú, ale bolo to príjemné, lebo nám bolo teplo.

Odrazu sa však ochladilo a začal fúkať studený vietor. A vtedy sa to stalo. Ten veľký mrak sa roztrhol a my sme začali padať na zem. Veľmi sme sa báli, že spadneme na zem a poudierame sa. Ale nestalo sa tak, lebo studený vzduch nás zmenil na snehové vločky my sme sa ľahučko vznášali vo vetre. Bolo to, ako keby sme tancovali.

Už sme si predstavovali ako vás uvidíme korčuľovať sa, sánkovať, guľovať, či stavať snehuliakov. Ale nič také sme nevideli. A viete prečo? Po ceste na zem nás napadol neznámy vírus a my sme sa znova premenili na dažďové kvapky. Iba vy nám môžete pomôcť. Zasa sa z nás môžu stať snehové vločky, ale musíte splniť úlohy, ktoré vám dnes pripravila pani učiteľka. Keď sa Vám to podarí, vyparíme sa opäť do oblaku, premeníme sa na snehové vločky a začneme husto snežiť. Potom vás za odmenu pošteklieme na nošttekoch.

Vopred Vám ďakujeme!

Snehové vločky

Dramatizácia

Cieľ: Vžiť sa do pocitov a prežívania iných.

Postup: Prečítam žiakom list ešte raz. Deti rôznymi spôsobmi (verbálne i neverbálne) napodobňujú príbeh – narodenie vločiek, tlačnica v mraku, vietor, roztrhnutie mraku, tanec snehových vločiek, napadnutie vírusom, dážď.

Pracovné listy

Cieľ: Samostatne vypracovať pracovné listy z matematiky, slovenského jazyka a prírodovedy.

Energizer - dramatizácia

Cieľ: Nadobudnúť stratenú energiu prostredníctvom hry: Hádaj, hádač.

Postup: Jeden žiak sa postaví pred ostatných a pohybom napodobňuje, čo videli vyličené snehové vločky pri dopade na Zem (hokej, guľovačka, sánkovanie a pod.).

Ostatní žiaci hádajú. Žiak, ktorý hádanku uhádne, vystrieda spolužiaka a hra pokračuje.

Reflexia (sebahodnotenie žiakov)

Cieľ: Vyjadriť vlastný názor na obtiažnosť a atraktívnosť predložených úloh, vyhodnotiť výsledky vlastnej práce.

Postup: Žiaci individuálne hodnotia, ktoré úlohy počas daltonskej práce sa im páčili, ktoré boli ľahké alebo zaujímavé a naopak, s ktorými mali problémy.

Komentár k bloku, odporúčania pre prax:

Prváci pri plnení úloh v pracovných listoch robia pomerne veľa gramatických chýb, ktoré pramenia z nepozornosti alebo snahy vypracovať pracovné listy v čo najkratšom limite. Je preto potrebné (keď to dovoľuje čas) vypracované pracovné listy priebežne kontrolovať a deti posielat' späť na pracovné miesta, aby si chyby opravili.

V druhom polroku už žiaci nerobia chyby v evidencii úloh, dokážu pracovať samostatne, v dvojiciach i v menších skupinách, ktoré vytvárajú na základe priateľstiev či sympatií.

Sú však aj žiaci, ktorí chcú pracovať samostatne a nevyžadujú blízkosť spolužiaka. Vypelí a šikovní žiaci, ktorí pomerne v krátkom časovom limite splnia povinné úlohy, využívajú možnosť extra úloh, po splnení ktorých sa stávajú tzv. „asistentmi učiteľa“ a pomáhajú tak slabším či pomalším žiakom. V tomto období sa ešte stále učia neprezradiť výsledok, ale úlohu vysvetliť alebo doviest' spolužiaka k jej riešeniu.

4.4 Daltonský blok: Prišla jar

Téma: Ročné obdobia

Podtéma: Jarné kvety

Ciele:

Slovenský jazyk: Tvorit' slová z rozsypaných písmen, upraviť slovosled viet. Nájsť správne dvojice slov. V rade slov nájsť slovo, ktoré tam nepatrí.

Matematika: Vypočítať numerické príklady. Podľa výsledkov správne vyfarbiť motýľa.

Prírodoveda: Doplniť do krížovky názvy jarných kvetov. Kvety správne vyfarbiť. Vyhľadať a napísať názvy jarných mesiacov.

Postup a aktivity

Komunita

Ciel': S využitím príjemnej atmosféry vyjadriť nahlas svoje myšlienky na základe predošlých vnemov.

Postup: Žiaci sedia v kruhu na koberci, spoločne si zarecitujú báseň o jari, ktorú sa naučili na hodine čítania.

Vstávaj, bába, už je čas!
Slniečko už vyšlo.
Svojím lúčom poštekliť,
zobudiť ťa prišlo.

Na lúke sa rozsypali
žlté prvosienky.
Iste na nich nájdeme
bodkované lienky.

Básničku hovoria žiaci rôznymi spôsobmi: krátkym hlasom (určeným len pre jedno ucho, stredným hlasom (určeným pre viac osôb) i dlhým hlasom (určeným pre celú triedu). Obmena: Básničku hovoria žiaci ako malé bábätká, ako učitelia, ako vojaci a pod.
Otázka: Čo vám napadne, keď poviem slovo jar? Čo sa deje s prírodou? Ako cítiš, že už prišla jar? Žiaci vyjadrujú svoje pocity, názory.

Príbeh

Ciel': Na základe príbehu poukázať na krásu a farebnosť jarnej prírody.

Na zelenej lúke sa na slniečku vyhrievali dve husacie vajcia.

- Mne sa ešte nechce vyliahnúť, vraví prvé nevyliahnuté húsatko. Mne je takto celkom dobre. Ležím si ako v bavlnke, nič nemusím robiť, na slniečku sa vyhrievam.

- Ani mne sa ešte nechce vyliahnúť, vraví druhé nevyliahnuté húsatko. I mne je takto celkom dobre, slniečko pripeká, miesta vo vajíčku je dost'. Načo by sa ponáhľali. Radšej sa zahrajme!

- Dobre, zahrajme sa- vraví prvé nevyliahnuté húsatko. Urobme si preteky. Budeme sa gúľať z kopca do doliny a potom z doliny do kopca.

A tak sa húsatká gúľali raz z kopca do doliny a potom z doliny do kopca. Keď sa už gúľali tretí raz, prvé nevyliahnuté húsatko vrazilo do kameňa, ktorý vykúkal zo zelenej trávy. Urobilo: Tresk a buch! V tej chvíli narazilo druhé nevyliahnuté húsatko do prvého nevyliahnutého húsatka. Urobilo: Buch a tresk!

A potom sa už húsatká nevedeli vynadávať na svet okolo seba.

- Aký je svet krásny! – vraví prvé vyliahnuté húsatko.

- Veru! A koľko krásnych farebných kvetov rastie na lúke! – vraví druhé vyliahnuté húsatko. A nám hlúpym sa nechcelo vyliahnúť!

O chvíľu sa obe húsatká popásali na zelenej tráve.

Dramatizácia

Cieľ: Neverbálnym spôsobom vyjadriť rôzne prírodné deje.

Postup: Deti sa schúlia do klobka ako púčiky. Slniečko hreje, štekli ich telička, až zrazu puk. Púčiky puknú, vystierajú stlačené a pokrčené lístky a kvety. Rastlinkou hojdá vetrík, priletia k nim včielky, začne padať dážď, rastlinka rastie.

Obmena: Žiaci predstavujú húsatka schúlené vo vajíčku, vajíčko pukne, húsatka si narovnávajú nožičky, krídla, ovoniavajú kvety, pasú sa na zelenej trávke.

Pracovné listy

Cieľ: Samostatne vypracovať pracovné listy z matematiky, slovenského jazyka a prírodovedy.

Energizer- dramatizácia

Cieľ: Nadobudnúť stratenú energiu.

Pri vypracovaní pracovných listov sme spotrebovali veľa energie, preto si ju teraz spoločne dodáme.

Postup: Prostredníctvom zaklínadla: *Čáry, čáry, čaratká, premieňam vás na húsatka, „premením“ žiakov na húsatka, ktoré plnia povely zaklínača: Húsatka sa pasú, pijú vodu, plávajú v potoku, lovia rybičky, naháňajú sa po dvore, zobkajú zrno a pod.*

Na záver si žiaci vyberú potlesk ako odmenu za svoju prácu a zatlieskajú si.

Reflexia (sebahodnotenie žiakov)

Cieľ: Dokresliť jarný obrázok a vyhodnotiť vlastnú prácu.

Postup: Žiaci prichádzajú k tabuli a individuálne dokresľujú jarný obrázok (kvety, slniečko, motýle, húsatka). Žiaci, ktorí pracovali samostatne, používajú žltú kriedu, žiaci, ktorí pomáhali iným, zelenú kriedu a žiaci, ktorí potrebovali pomoc spolužiaka, dokresľujú obrázok červenou kriedou.

Komentár k bloku, odporúčania pre prax:

Po niekoľkých mesiacoch realizácie Daltonského plánu možno u prvákov vidieť značné pokroky. Žiaci dokážu pracovať samostatne, inštrukcie k úlohám si už dokážu prečítať, odpadá teda potreba dodatočného vysvetlenia úloh. Takýmto spôsobom si žiaci zlepšujú aj čitateľské schopnosti. Ak majú žiaci s nejakou úlohou problém, dokážu primeraným spôsobom požiadať spolužiaka o pomoc alebo nájsť informácie v učebnici, zošite, na tabuli, v pracovných listoch, v nápovedných plagátoch a pod.

V prvom ročníku ešte nie všetci žiaci dokážu primeraným a správnym spôsobom pomáhať ostatným spolužiakom. Niekedy (v snahe mať to čo najskôr za sebou) prezradia iným výsledok alebo konečné riešenie úlohy. Problém alebo úlohu vysvetliť, či správne nasmerovať k určitému zdroju informácií sa učia žiaci prostredníctvom daltonských blokov v ďalších ročníkoch.

Prváci majú radi učenie v daltonských blokoch z niekoľkých dôvodov: Môžu si vybrať miesto k práci, spoločnosť spolužiaka alebo spolužiakov, môžu začať úlohami, ktoré sa im zdajú najjednoduchšie alebo najzaujímavejšie, práca sa nehodnotí známkami, počas práce môžu jesť a piť, každé z detí si sleduje svoj nárast bodov, za ktoré je potom patrične odmenené.

ZÁVER

Cieľom tejto osvedčenej pedagogickej skúsenosti bolo poukázať na možnosti využitia prvkov Daltonského plánu v prvom ročníku základnej školy.

Osvedčená pedagogická skúsenosť vychádza z reálne odučených daltonských blokov, ktorých výstupy poukazujú na vysokú mieru efektívnosti tejto formy organizácie vyučovania, pretože na jednej strane umožňuje využívať schopnosti jednotlivých žiakov a zároveň napomáha k profesionálnemu rastu učiteľov.

Vyučovanie prostredníctvom Daltonského plánu realizujem už desiaty rok a vlastné skúsenosti ma vedú k presvedčeniu, že najefektívnejšie výsledky tohto spôsobu vyučovania možno dosiahnuť vtedy, ak sa s jeho realizáciou začne čo najskôr, teda už v období tzv. „zaškolenia prvákov.“ Dieťa prichádza do prvého ročníka a nároky na neho kladené sa do značnej miery líšia od tých, na ktoré bolo zvyknuté v materskej škole alebo dokonca doma. V škole sa pomerne rýchlo začína s vyučovaním, ktoré kladie veľké nároky na rozumovú vyspelosť detí, ale aj na primeranú pracovnú motiváciu, záujem, dostatočnú koncentráciu a na ďalšie osobné vlastnosti. Daltonský plán tak môže byť účinným prostriedkom plynulého prechodu detí „od hier k učeniu.“

Žiaci sa na „daltonský deň“ tešia, niektorí dokonca svojmu okoliu tvrdia, že sa v tento deň „vlastne neučia.“ Moje vlastné skúsenosti jasne poukazujú na to, že žiaci, ktorí sa učili podľa Daltonského plánu, sú pri práci samostatnejší, zodpovednejší, sú schopní vzájomne spolupracovať, neboja sa požiadať o pomoc, dokážu si rôznymi spôsobmi nájsť potrebné informácie. V triedach počas daltonských blokov panuje príjemná pracovná atmosféra. Keďže vypracovania jednotlivých úloh učiteľ neklasifikuje, žiaci nie sú pod tlakom, dokážu sa tak nenúteným a zaujímavým spôsobom učiť.

Vďaka dosiahnutému stupňu samostatnosti detí sa učiteľ môže vo väčšej miere venovať slabším alebo talentovaným žiakom, jeho práca je efektívnejšia.

Je nutné podotknúť, že navrhnutá metodika nie je pre učiteľa záväzná, pravidlá daltonskej práce určuje učiteľ, ktorý ich môže obmieňať a navrhovať nové v závislosti od špeciálnych potrieb žiakov či špecifik triedy príp. školy.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ALEXOVIČOVÁ, T. 2007. Alternatívne školstvo v kocke-1.časť. 1.vydanie
Prešov: Metodicko- pedagogické centrum, 2007. ISBN: 80-8045-438-8
2. PRŮCHA, J. 2004. Alternatívne školy a inovácie vo vzdelávaní. Praha: Portál, 2004.
ISBN: 80-7178-977-1
3. RÖHNER, R.; WENKE, H. 2013. Daltonské vyučovanie. 1. vyd. Brno: Paido, 2003.
ISBN: 80-7315-041-7
4. MAREŠ, J. 2001. Zvládání školní zátěže u žáků a studentů. In Čáp, J., Mareš, J.
Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463- X
5. GILLERNOVÁ, I. 2001. Aplikovaná sociálna psychológia 3. Praha: Grada Publishing,
spol. s.r.o. 2001. ISBN: 80- 2470- 180- 4

ZOZNAM PRÍLOH

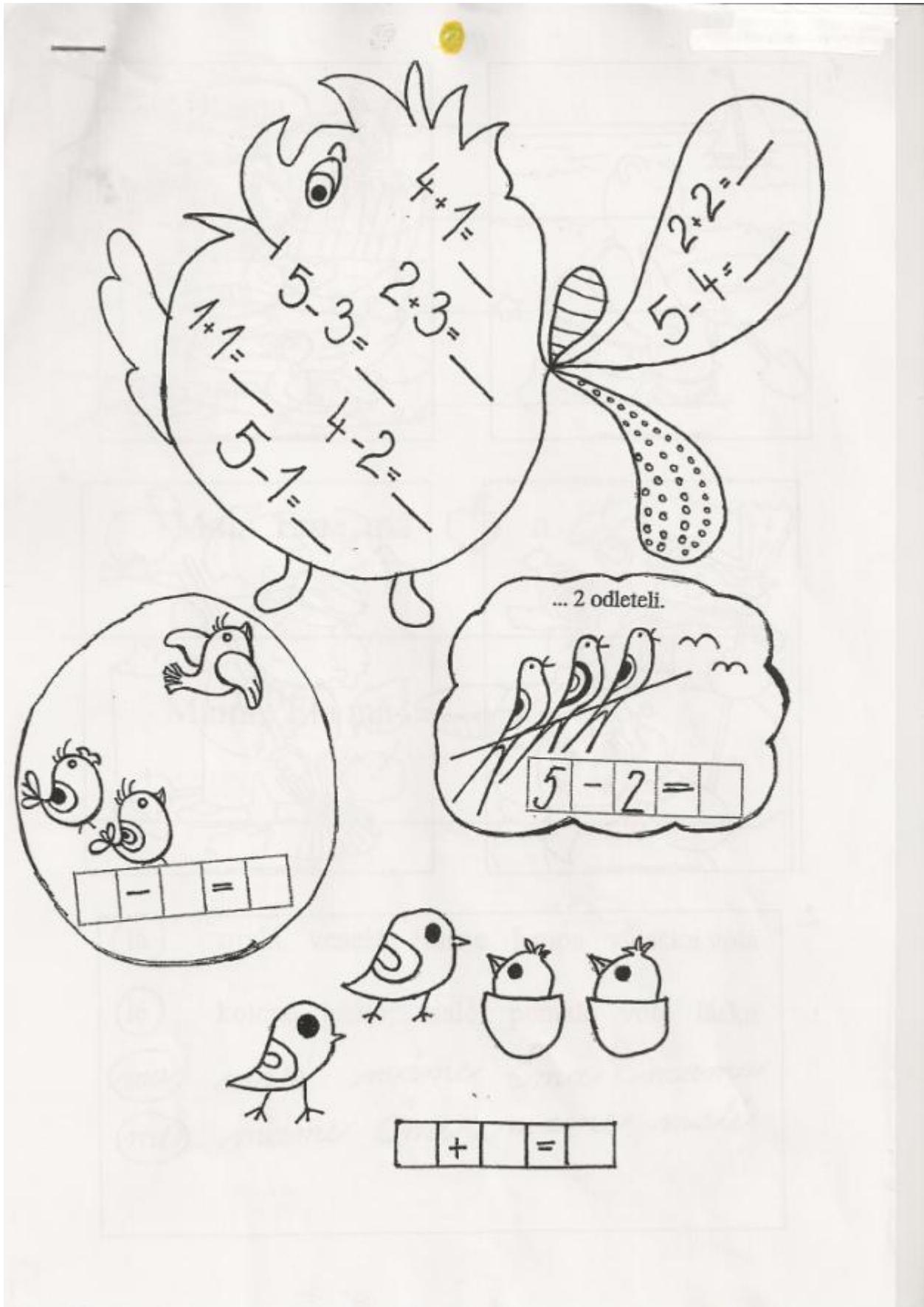
Príloha 1 Pracovné listy - Lastovičky

Príloha 2 Pracovné listy – Mikuláš

Príloha 3 Pracovné listy – Snehová vločka

Príloha 4 Pracovné listy – Prišla jar

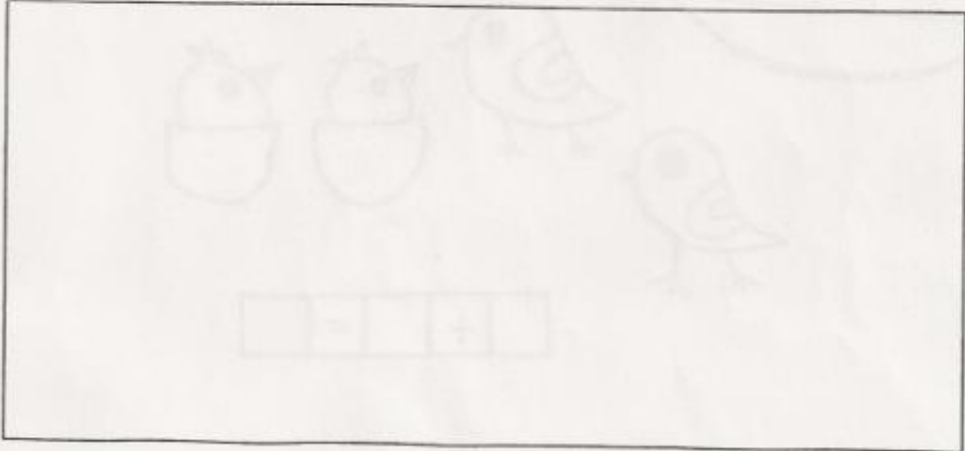
Matematika

1.

2.

1. Ela *malá*
 malá *láme*
 Malé *Ela*
 láme *Malé*

2.

Ema má malé . Mama mala .

Ela láme .

E L

M A L

m á m

m a l

4.

Mama

malá

Ema

máme

Malá Ema má a .

Mama, Ela má .

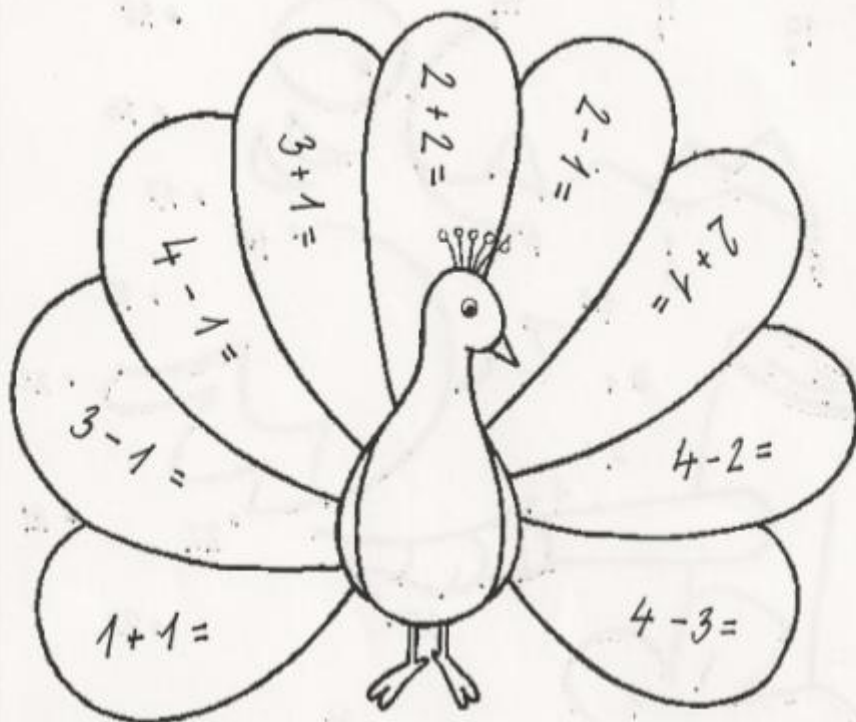
lá malá veselá láme lampa valaška volá

lé koleno lekno malé pomalé volá láska

ma malí máme Ema mama

me máme Eme mame malí

Extra úlohy

2.

$1+1=2$

$2+1=3$

$2+2=5$

$1+2=6$

$3+2=5$

$3+1=4$

$4-1=3$

$2-1=2$

$5-4=2$

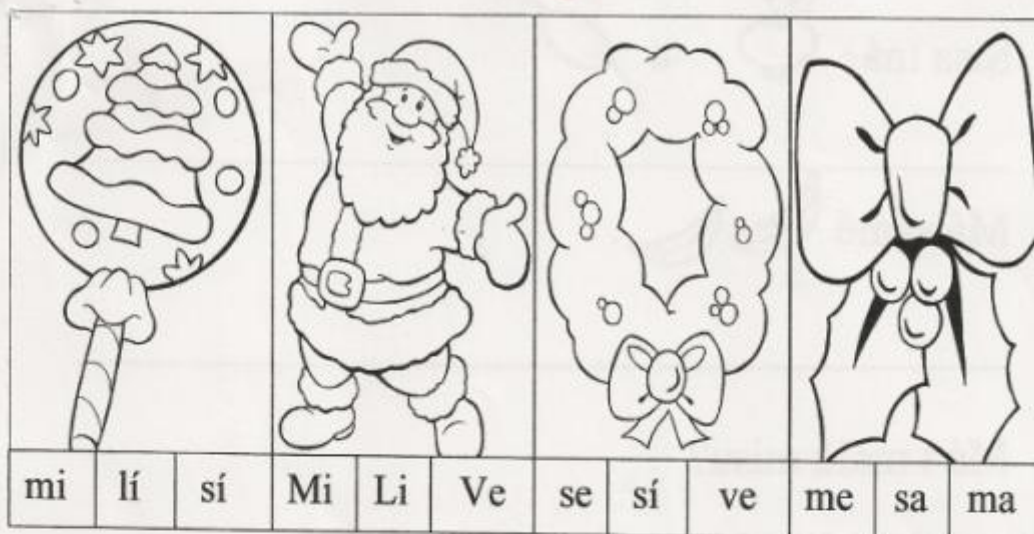
$3-2=1$

$4-2=2$

$3-1=3$

Prameň: vlastný návrh

Milá Ema má malú silu.

Malá Eva má sivú .

Iva má malé . Sisa máva .

Má Iva silu?

Má Eva sivú ?

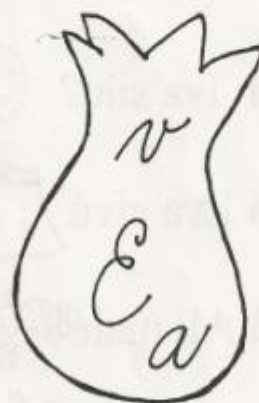
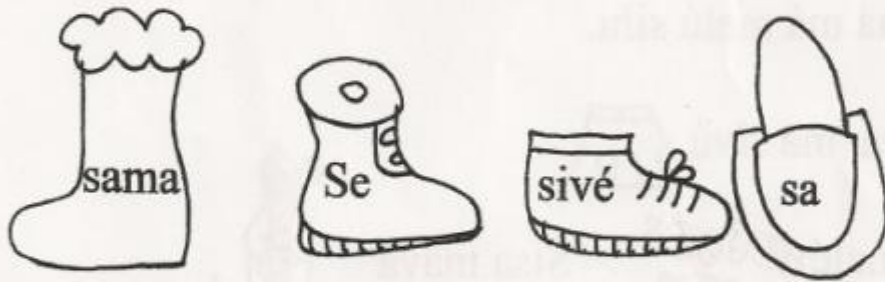
Má Ali malé ?

Máva Sisa ?

Sisa má a .

Má samé .

Má i malú misu?

Extra úlohy

Pramen: vlastný návrh

Matematika

1.

2.

$4 \xrightarrow{+3} \bigcirc \xrightarrow{-2} \bigcirc \xrightarrow{-5} \bigcirc \xrightarrow{+4} \bigcirc \xrightarrow{+5} \bigcirc$
 $\bigcirc \xleftarrow{-1} \bigcirc \xleftarrow{-2} \bigcirc \xleftarrow{-3} \bigcirc \xleftarrow{-2} \bigcirc \xleftarrow{-1} 9$

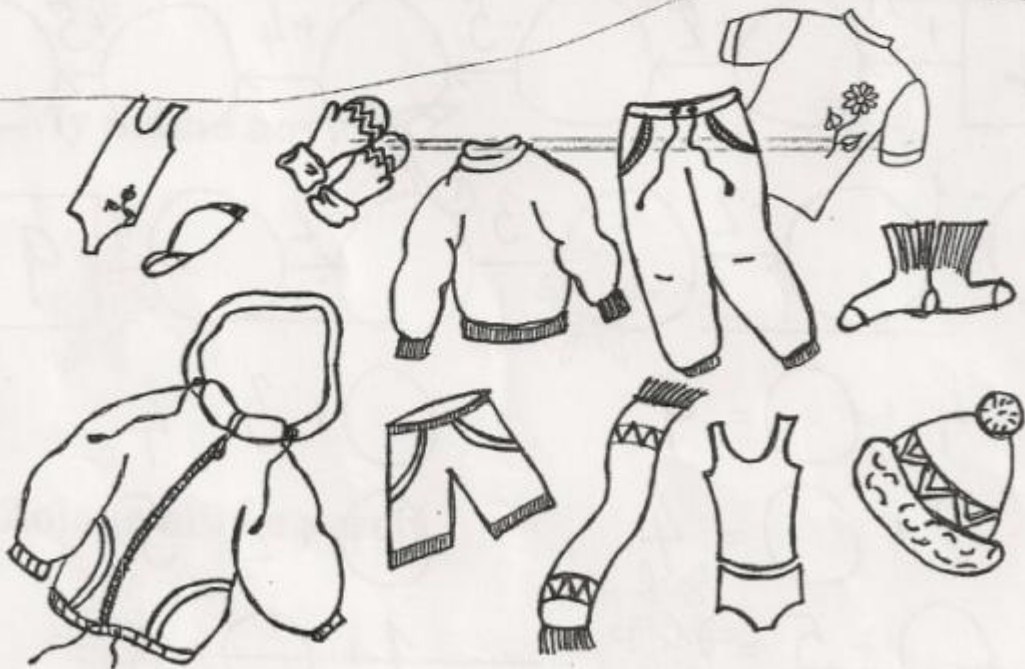
3.

$4 + \bigcirc = 9$	$\bigcirc + 3 = 4$
$2 + \bigcirc = 4$	$\bigcirc + 2 = 5$
$\bigcirc + 5 = 6$	$1 + \bigcirc = 8$

1.

2.

**Zolo je veselý. Eva má oslavu.
Jano sa vozí. Milan je silný.
Jolana má nový**

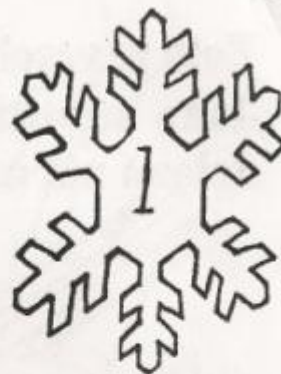
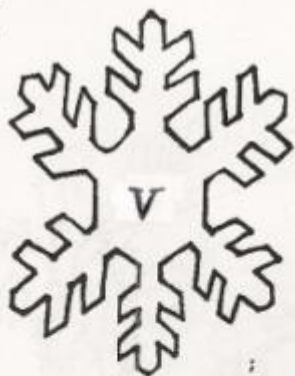

Eva Milan Jano Jolana Zolo

	vy		my		sy
vo	sy	so	vy	le	lý
	zy		zy		ny

1.

2.

Ivan má sovy a osy.

My máme nový

Zolo je milý a veselý.

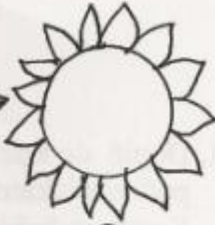
Extra úlohy

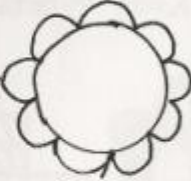

Prameň: vlastní návrh

Matematika

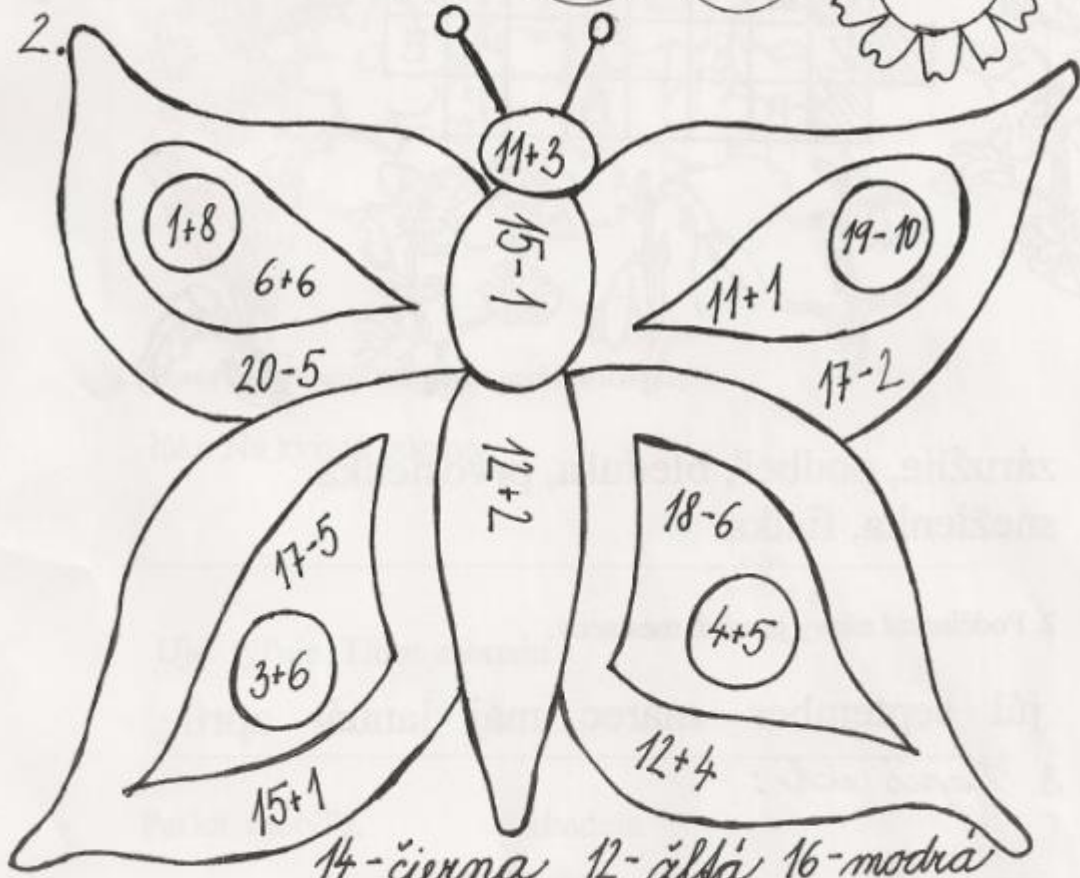
1.

$6 - 3 + 5 + 10 - 1 \rightarrow$

$4 + 6 + 5 + 2 - 10 \rightarrow$

$19 - 1 - 8 + 4 + 3 \rightarrow$

2.

$11+3$
 $15-1$
 $1+8$
 $6+6$
 $20-5$
 $19-10$
 $11+1$
 $17-2$
 $17-5$
 $3+6$
 $15+1$
 $18-6$
 $4+5$
 $12+4$
 $12+2$

14 - čierna 12 - žltá 16 - modrá
 15 - červená 9 - zelená

1. Doplni do krížovky názvy jarých kvetov. Pomôž si slovami pod obrázkami.
Kvety vyfarbi.

	F			L	K	A		
	P		V		S			N
	S			Ž				K
	B			D		Ľ	A	
	Z		R		Ž		I	E
	P			B		Ľ		

záružlie, podbeľ, bleduľa, prvosienka
snežienka, fialka

2. Podčiarkni názvy jarých mesiacov.

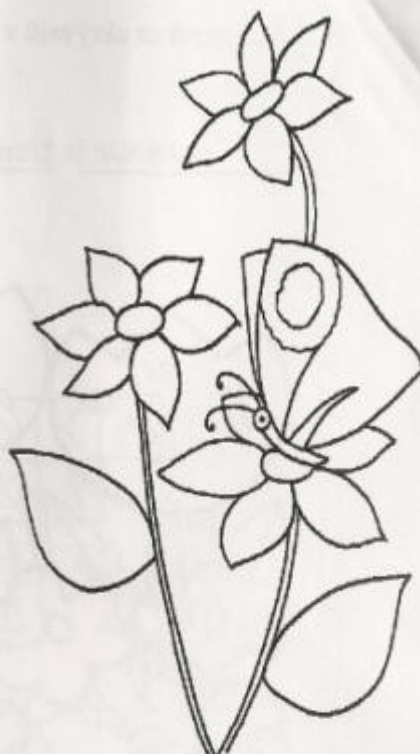
júl september marec máj január apríl

3. *Napíš ich:*

1. Ktoré slová patria k sebe? Spoj ich.

kvety
lastovičky
lopta
vtáčik
auto

prileteli
kvitnú
čviriká
uháňa
skáče

2. Nájdi v rade slov jedno slovo, ktoré tam nepatrí. Prečiarkni ho.

tulipán ruža škola narcis podberľ
zajac ríbezľa vlk líška srna
kráľ princezná drak princ zošit
šťava minerálka čaj ľava voda

3. Nájdi v každom slove písmeno, ktoré tam nepatrí. Zapiš ho do príslušného okienka.

1. púpjava
2. rauža
3. podberľ
4. tujlipán
5. narcies
6. bledutľa
7. zvounček

--	--	--

1. 2. 3.

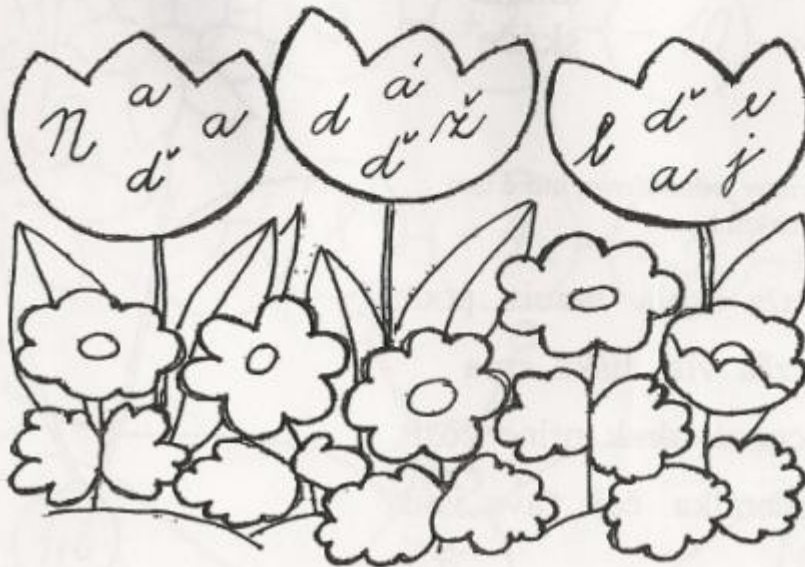
--	--

4. 5.

--	--

6. 7.

1. Aké slová sa ukrývajú v kvetoch?

2. Oprav poprehadzované vety a správne ich prepíš.

lúke Na kvitnú púpavy.

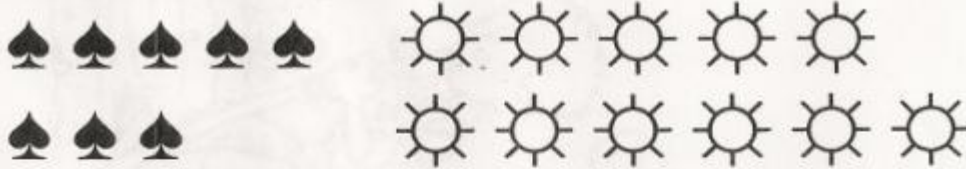
Ujo rýľuje Tibor záhradu.

Paťka motýľa.

zbadala

Extra úlohy

1. Lucia kreslila stromy a slniečka. Vypočítaj, koľko nakreslila stromov a slniečok spolu.

Zápis:

Stromčekov:

Slniečok:

Spolu: ?

--	--	--	--	--

Spolu nakreslila Lucia obrázkov.

2. Do okienok napíš správne čísla.

$$11 + \text{☀} = 13$$

$$19 - \text{☀} = 12$$

$$15 + \text{☀} = 18$$

$$12 - \text{☀} = 10$$

$$\text{☀} + 14 = 19$$

$$\text{☀} - 4 = 13$$

$$\text{☀} + 12 = 17$$

$$\text{☀} - 12 = 4$$

3. Do okienok napíš čísla tak, aby porovnania boli správne.

$$13 > \square$$

$$16 < \square$$

$$\square < 8$$

$$4 < \square$$

$$11 > \square$$

$$\square > 15$$

Prameň: vlastný návrh